

مقدمه

تاریخ، آینه‌ای است که می‌توان در زمان حال زیست، گذشته را در آن دید تا بتوان آینده‌ای بهتر داشت.

تاریخ، پلی است که دیروز را به امروز پیوند می‌دهد و امروز را به فردا می‌رساند.

تاریخ، شناسنامهٔ تحولات و تغییرات انسان‌هاست که در آن، دردها و رنج‌ها و شکست‌ها و پیروزی‌ها را می‌توان دید و عبرت گرفت. این نکته درگرو عبرت گرفتن از رویدادهای گذشته است که بسیاری از مردمان، از آن غفلت دارند. امام امیرالمؤمنین (علیه السلام) فرمود:

ما أكثر العبر و أقلّ الاعتبار^۱

چه بسیارند عبرت‌ها و چه اندک است عبرت گرفتن!

* * *

موج فزایندهٔ نیاز به شناخت اسلام، در سراسر جهان در حال گسترش است. هرکسی با انگیزه‌ای می‌خواهد این دین را بشناسد: دوستی، دشمنی، پژوهش، کنجکاوی یا هر علت دیگر. یکی از مهم‌ترین منابع شناخت اسلام، شناخت پیامبری است که اسلام را از جانب خدای حکیم هدایت انسان‌ها آورده است. بدون بررسی تاریخ پیامبر ﷺ نمی‌توان اسلام را شناخت. از این رو، آگاهی از سیرهٔ نبوی، نخستین ضرورت در مسیر اسلام‌شناسی است.

* * *

اسلام، آخرین دین الهی است. پیامبری که این دین را آورده، آن را واپسین آیین دانسته که در همهٔ زمان‌ها و همهٔ مکان‌ها، راه سعادت را به همهٔ انسان‌ها می‌نمایاند.

برای شناخت پیامبری که جامع‌ترین، برترین و کامل‌ترین دین الهی را آورده، چاره‌ای جز رجوع به تاریخ نیست.

* * *

قرآن، آخرین کتاب آسمانی است که با توضیح و تبیین معلّمان الهی آن، انسان‌ها را تا روز جزا راه می‌نماید. این کتاب شگفت، پیامبر گرامی ﷺ را «أسوه‌ای نیکو» برای انسان‌ها می‌داند و می‌فرماید:

لقد لكم في رسول الله اسوة حسنة.^۱

شما را در رسول خدا، اسوه‌ای نیکو است.

شناخت این الگوی نیکو و این معلّم اخلاقِ مردمان، ضرورتی گریزناپذیر برای تکامل اخلاقی و معنوی است. این امر مهم تنها با بررسی

تاریخ و سیره پیامبر ﷺ ممکن می‌شود.

* * *

این موارد، بخشی از علت‌هایی است که ضرورت بررسی تاریخ پیامبر اسلام را به ما نشان می‌دهد. از این رو، درس‌نامه‌ای که پیش رو دارید، به تحلیل و بررسی تاریخ پیامبر خدا ﷺ می‌پردازد. کوشیده‌ایم تا رویدادهای این دوره بیست و سه ساله را براساس منابع معتبر بازشناسیم و از منابع سست و مطالب نادرست بهره نگیریم. همچنین به دلیل اختصار، از بیان جزئیات پرهیز شده و تفصیل مطالب به منابع دیگر ارجاع شده است.

* * *

نتیجه و فایده این درس‌نامه، زمانی به حد کمال می‌رسد که در آن به نظر عبرت گرفتن بنگریم و گذشته را آینه‌ای برای آینده بهتر بدانیم. همچنین در اقدامات هدایتی پیامبر رحمت ﷺ با دقت نظر کنیم و - از سوی دیگر - برخوردهای دو گروه مردم با حضرتش را با هم مقایسه کنیم: بیشتر مردم که از سر نادانی و کینه‌ورزی و نمک‌شناسی قدر آن نعمت بزرگ خدا را ندانستند، و در برابر آنها گروهی اندک شمار همچون سلمان و ابوذر و مقداد و عمار، که آن همه ارزش‌های الهی را دیدند و به جان خریدند...

جا دارد که در آن لحظات، از خود بپرسیم که: اگر ما در آن زمان بودیم، در کدامین صف جای داشتیم؟ و امروز، آیا قدردان نعمت بزرگ فرزند بزرگوار و آخرین یادگار پیامبر - یعنی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه - هستیم یا نه؟

از خدای متعال می‌خواهیم که با تعجیل در ظهور حضرتش، سیره
پیامبر را در سیمای آن امام همام ببینیم و توفیق خدمت به آن ولیّ خدا،
در غیبت و ظهور، ما را نصیب گردد.